

**POLİSİN EĞİTİMİNDE İNSAN
HAKLARI VE DEMOKRASİ
KAVRAMLARININ
YERLEŞMESİNDE YENİ BİR
YAKLAŞIM OLARAK
YARATICI DRAMA**

**CREATIVE DRAMA AS A NEW
APPROACH FOR
POLICE TRAINING SYSTEM
TO APPLY THE CONCEPTS OF
HUMAN RIGHTS AND
DEMOCRACY**

Arif KIVRAK ¹
Fatih BALCI ²

ÖZET

Günümüzde gelişen teknoloji ile birlikte insana sunulan hizmette de kalite ve verimin artması yapılacak yatırımların boyutlarının da değişmesi gerektiği sonucunu ortaya çıkartmaktadır. Bu noktada birlikte yaşam kültürü içerisinde demokrasi ve insan hakları bağlamında hizmet sunan birimlerin kendilerini geliştirmeleri ve yenilemeleri önem kazanmaktadır. Güvenlik alanında toplumda önemli bir misyonu eda eden polis, görevini yerine getirirken kendisine biçilen sorumluluğun bilincinde olarak azami ölçüde insan haklarına ve demokratik esaslara bağlı kalarak hareket etmektedir. Polisin eğitiminde de özellikle insan hakları ve demokrasi önemli bir yer tutmaktadır. Fakat karşılaşılan insan hakları ihlalleri değerlendirildiğinde problemin eğitimdeki pratik eksikliğinden kaynaklandığı görülmektedir. Bu çalışmada polisin başarısında teorik eğitimin yanında yeni bir yaklaşım olarak yaratıcı dramının kullanılmasının polislik uygulamalarına katkıları ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Polis, İnsan Hakları, Demokrasi, Uygulama, Yaratıcı Drama

ABSTRACT

Today, technological development finds some ways to serve humanity in quality and efficiency that changed the results of investments. At this point, providing services to people need to upgrade and improve themselves in the context of democracy and human rights. Police, as an important part of security issues in society, has a mission on adhering to democratic principles and human rights. For this mission, especially human rights and democracy play an important role in police trainings. However, the evaluations of human rights violations explain that the problem is mostly because of the lack of practical trainings. In this study, the success of the police in theoretical training, creative drama as a new approach in police practical training is discussed. **Keywords:** Police, Human Rights, Democracy, Practice, Creative Drama

Keywords: Police, Human Rights, Democracy, Practice, Creative Drama

¹ Dr. Emniyet Amiri, Diyarbakır A.Gaffar Okkan Polis Meslek Yüksek Okulu,

² Dr. Emniyet Amiri, Emniyet Genel Müdürlüğü,

1.GİRİŞ

Toplumların huzuru, refahı ve güven içinde yaşabilmeleri için gerekli olan en önemli unsurlardan başında demokratik yaşam biçimi ve insan haklarına saygı, birlikte iş yapabilme arzusu her toplumsal yapıda olduğu gibi, Türkiye içinde uygulamak zorunda olduğu bir olgudur. Bu beraber yaşam ve paylaşım duyguları ile işbölümünün gerçekleşmesi için, kişilerin birbirlerine demokrasi kültürünü kazanmış, farklı fikir ve düşüncelere açık, farklılıkları bir zenginlik olarak gören bir anlayışla saygı ve sevgi çerçevesinde hareket etmesi gerekmektedir. Bu da insan haklarına saygı kavramını da beraberinde getirmektedir. Pek tabii bu olgular, insanların zihnine hemen kazanılacak kadar kolay birer uygulama değildir.

Yaşadığımız dönemde devlet ve toplumsal yapının temelini oluşturan bireyin yaşayışında artık insan hakları, eşitlik, temel hak ve özgürlükler yükselen bir değer olarak varlığını sürdürmektedir. Bu anlayışın hayat kazandığı yönetim tarzı ise “demokrasi” olarak nitelendirilmektedir. Bu bağlamda, kişilerin, kurumların ve devlet erklerinin teşkilatlanması, temel hak ve özgürlüklerin en büyük toplumsal sözleşme olarak nitelendirilen anayasa içerisinde alacağı yer açısından bu kavramlar ve uygulamalar çok önemlidir. Demokrasi, insan hakları gibi temel nitelikteki kavramların toplumsal yaşam içerisinde hayat bulabilmeleri için, o toplumun bireylerinin bunu içselleştirmeleri, yani hayat tarzı olarak benimsemeleri gerekmektedir. Gelişim yazılımı tamamlamış ya da tamamlamakta olan ülkelerin büyük bir çoğunluğu gelişmişliğin ve demokrasinin temel unsurları olan insan hakları, eşitlik, adalet ve hür bir yaşam konusunda ortaya koydukları per-

formansla değerlendirildiğinde ortaya çıkan gerçek temel eksikliğini, insanların zihinlerinde bu kavramların iyi yerleşemesi oluşturmaktadır. Bu sorun bir tek bireyle başlayıp, bir gruba, oradan kurumlara ve hatta devletin en üst tabakasına kadar genişleyen bir yelpazeye uzanmaktadır.

Günümüz toplumun önemli bir kesimi hem devlet hem özel kesim kuruluşlarından belirli görevler beklemektedir. Yönetim yaptığı her eylem ve işlemin gerekçesini bütün açıklığıyla topluma açıklamak zorunda kalmaktadır. Bir başka anlatımla günümüzün halkı, yönetimlerden hem gerekçe hem faaliyetleriyle ilgili bilgi istemekte hem de kendine hesap sorabilmek gücünü görmektedir. Yirmi birinci Yüzyılın toplumuyla düzenli, fakat aynı zamanda dikkatli bir biçimde ilişki kurmak, onunla karşılıklı yarar ve anlayışa dayalı olarak etkileşmek, haberleşmek, gerekmektedir. Bir ülkede yönetilen, birey statüsünden vatandaş statüsünü geçmiştir. Dolayısıyla insanlar, vatandaş olmanın kendilerine sağladığı hak ve özgürlükleri kullanmak istemektedir. Bireyin çıkar ve yararı birçok değerın üstünde yer almaktadır. Eskiden gizli bir biçimde güdülen bu amaç, bugün artık açıkça ortaya atılmıştır. Bireysel çıkarlar dokunulmazlığı olan değerler sistemi haline gelmiştir (Kazancı, 2005: 1-2).

Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin baş döndürücü bir hızla ulaştığı günümüzde, toplum yaşamının bunun dışında kalması düşünülemez. Hızla değişen çevresel koşullar ve toplumsal dinamizm, hemen her alanda daha nitelikli insan gücüne duyulan ihtiyacın artmasına sebep olmaktadır. Bugün birçok ülke gelecek yüzyılın ekonomik özelliklerini, uluslararası ilişkilerin boyutlarını ve yetiştirilecek olan insan tipinin özelliklerini belirlemeye çalışmakta-

dır. Ülkeler arasında hemen, hemen her alanda yaşanan rekabet ortamı daha çok gelişme ve ileriye gitme yarışını beraberinde getirmektedir (Semiz ve Gökçe, 2000: 36).

Demokratik toplumlarda polis; özgürlükleri engellemez, aksine bunları korumak için vardır. Hemen, hemen bütün dünyada yasal zorunluluk hallerinde –ki bu zorunluluk halkın can güvenliğini tehdit eden durumlarda polisin yasalarca kullanması gereken yetkilerini ifade eder bir bireyin özgürlüklerini kısıtlama, zor kullanma ve hatta bireyin yaşamına son vermeye kadar varan yetkiler sadece polis teşkilatına verilmiştir. Bu durum polislik mesleğinin ve polis yönetiminin ne kadar önemli olduğunu göstermesi bakımından oldukça kayda değerdir. Bu bağlamda polis, toplumun huzuru için hizmet eder ve bunun için eğitilmektedir. Fakat yeterince eğitilmediğinde potansiyel suçludur veya suç kurbanıdır. Bir strateji deyiminde söylenildiği gibi, “bir yerin güvenliğini sağlayan kişi aynı zamanda oranın potansiyel güvensizlik kaynağıdır da” bunun önüne geçilmesinin tek koşulu da, günün gelişen koşullarına uygun olarak verilmesi gereken eğitimidir.

Demokratik hukuk devletinde polis, çok önemli fonksiyonlara sahiptir. Bir devletin demokratik hukuk devleti olarak nitelendirilebilmesi için, demokrasi ve hukukun üstünlüğünü yaşama geçirmiş ve insan haklarını güvence altına almış olması gerekir. Bunu yaşama geçirecek başlıca kurumlardan biri de polistir. Polis, kamu düzenini ve iç güvenliği korumak için güç kullanan ve suçla mücadele eden bir örgüttür. Bu açıdan polisin, hukukun üstünlüğünü sağlamanın güvencesi olduğu söylenebilir (Çevik, 2002: 79).

2- DEMOKRASİ VE İNSAN HAKLARI

Demokrasi ve insan hakları kavramları birbirine çok yakın ve genellikle doğrudan bağlantılıdır. Bir siyasal rejim olarak demokrasi, insan haklarının gerçekleştirildiği düzeni temsil eder. İnsan hakları ise, doktrin olarak demokrasilerin temelini oluşturur. İnsan hakları düşüncesi nasıl ki, demokrasilerin düşünsel temelini oluşturmakta ve genel çerçevesini çizmekte ise, demokrasiler de insana ve insanlığa bağlı temel hakların gerçekleştirildiği ve güvence altına alındığı siyasal düzen ve yönetim biçimini simgelemektedir (Çeçen, 1995: 57).

Avrupa Birliği ile bütünleşme sürecine giren ülkemizde son zamanlarda en güncel konulardan birisi olan insan hakları ile bunun polisle bağlantısı konusunun anlaşılabilmesi ve bu tür insan hakkı ihlallerinin en aza indirilebilmesi yönündeki çahşmalar önemini gün geçtikçe arttırmaktadır. Günümüz toplumlarında insan hakları ve ihlalleri söz konusu olunca ilk akla gelen polisler olmaktadır. Günümüzde, bir bütün halinde toplumsal yaşamı düzenleyen siyasal rejimlerin ve hukuki düzenlerin meşruluk kaynağı olarak algılanan insan hakları, insanın, sırf insan olması nedeniyle sahip olduğu hakları ifade etmektedir. Bu hakların ne olduğu sorusunun cevabı da aynı kaynaktır. "Her insan, bunları içinde hissettiği için bilir." Bu tanım biçimi doğal hukuki yaklaşımdır. Kim tarafından konulduğu bilinmeyen "doğal" olan, tanım gereği duyulmayan bu haklar "insanlık kadar eski" sayılır (Akıllıoğlu, 1995: 27).

3- POLİSTE İNSAN HAKLARI EĞİTİMİ

İnsan hakları eğitimi, çok disiplinli bir yaklaşıma ihtiyaç göstermektedir. Bu disiplinler genel olarak, tarih, felsefe, din, hukuk, sosyal, kültürel, politik ve ekonomik yönlerden oluşmaktadır. Teorik ve pratik olarak, bu alanlardan hiçbirini birinden bağımsız olarak ele almamazlar. Bu disiplinler ile insan hakları arasında yüz yüze olan bir alan vardır. İnsan hakları eğitimi bu gerçek ışığında sunulursa herkesin ilgi alanına girilmiş olacaktır. Gerçekten, insan hakları eğitimi her disiplinin buluşma noktasını oluşturur. İnsan hakları, büyük tarihi ve anayasal mücadelelere, düşünce akımlarına, dinsel öğretilere, hukukun üstünlüğü ilkesine, sosyal, kültürel, politik ve ekonomik gelişmelere kaynaklık etmiş, bulunmaktadır. İnsan haklarının bu kaynak olma durumu genişleyerek devam etmektedir. Dolayısıyla, yeni gelişmelere de kaynaklık etmesi her zaman söz konusu olacaktır. Modern insan hakları bu durumdan soyutlanarak anlaşılabilir ve gelişemez (Ceylan, 1995).

Emniyet Örgütünde eğitim sisteminin geleneksel yapıdan kurtularak çağdaş, yöntemlerle yapılması gereği bugün her zamankinden daha fazla kendisini hissettirmektedir. Polis örgütü üyelerinin gerek teknolojiye gerek sosyal alandaki değişimler çerçevesinde öncelikle; halkla iyi ilişkiler içerisinde bulunan, insan haklarına saygılı, ancak devlet otoritesini zayıflatmayacak bir yapıda yetiştirilmeleri gerekmektedir. Bu amaçla dünyada özellikle son yıllarda büyük gelişme gösteren polis eğitimindeki yeni anlayışın temel alınarak ve ülkemizin sosyo-kültürel yapısı göz önünde tutularak yeniden yapılandırılması

bir zorunluluk haline almıştır. Bu sürecin başladığı da görülmektedir. Bu çerçevede gerek hizmet öncesi eğitim, gerek hizmet içi eğitimin yeniden yapılandırılması amacıyla altyapı çalışmaları devam etmektedir (Arslan, 2001: 157).

Polisin faaliyetlerinin karmaşıklığı ve polisin gerektiğinde zor kullanan bir meslek grubu olması, görevinde çok dikkatli davranmasını zorunlu kılmaktadır. Polis yapılanmasında en alttan en üste kadar her görevli, işi sırasında insan özgürlüğü ile ilgili olarak defalarca kararlar verir. İşte böyle hayati kararlar verilmesi gereken bir işte polisin görev ve yetkilerini iyi bilmesi gerekir (Tezsever, 1993:2).

Polis, yasalara saygılı olma ve yasaları uygulamaya, diğer yandan insan haklarını koruma eylemleri arasında bir çelişki olduğu izlenimine kapılmaktadır. Polis, demokratik düzenin gerek temelini hukuka saygılı olma ilkesi olduğunu tam olarak kavramazdır. Bu ilke hem halk hem de polis için gereklidir. Eğer polis, kendisini yasanın dışında ve üstünde görür, yasaları dikkate almama alışkanlığı edinirse, halkın güvenini ve saygısını kaybeder; görevini yaparken de onun desteğinden yoksun kalır. Eğitimde öncelikle hukukun üstünlüğü istenmeli, vurgulanmalı ve yerleştirilmelidir. Yasaları koruma için görev yapan polis, hiç kimsenin yasalardan üstünde olmadığını önce kendisi bilmeli, uygulamalı ve herkesten çok önem vermelidir. Hiç kimse yasaların gösterdiği haller dışında özgürlüğünden yoksun bırakılmamalıdır. Yasalara aykırı davranan polisler de yasaların öngördüğü yaptırımlarla sınırlıdır (Eraslan ve Metin, 1994).

Bu bilincin yerleştirilmesinde ve konunun kavratılmasında en etkin yol ise nitelikli bir insan hakları ve demokrasi eğitimidir. Polisin görevleri gün geçtikçe artmakta ve

zorlaşmaktadır. Polisler suçlulardan daha bilgili, deneyimli ve eğitilmiş olmak zorundadır. Güvenlik hizmetlerindeki nitelik polise verilen eğitimin niteliği ile doğru orantılı olarak artmakta veya azalmaktadır. Eğitimde amaç, her şeyden önce Emniyet Örgütü personelinde uluslararası alanda benimsenmiş olan sözleşmeler ve kendi yasalarımız ışığında insan haklarına saygı bilincinin yerleştirilmesidir. Bu bilinç içerisinde görev yaparken polislerin sunmuş olduğu güvenlik hizmetlerinde, hizmet verdikleri vatandaşa karşı hareketlerinde de değişiklikler gözlemlenecektir (Niyazioğlu, 2007: 58).

Demokrasinin bir yaşam biçimine dönüştürülmesinin en önemli yolu eğitimidir. Eğitim, toplumsal ve ekonomik kalkınmayı hızlandıran en önemli etken olduğundan, gelişmişlik düzeyinin de en önemli göstergesidir. Bir ülkenin gereksinim duyduğu nitelik ve nicelikteki insan kaynaklarını sağlayabilmesi, o ülke eğitim sisteminin verimli çalışmasıyla yakından ilgilidir. Eğitimin niteliği, öğretimin yapıldığı birimlere, ulaşılan hedef kitleye ve eğitimin verilmiş amacına göre değişir.

Eğitim çağımızda bireysel ve toplumsal yaşamın en önemli ve vazgeçilmez bir parçası olmuştur. Devletler vatandaşlarını eğitebildiği oranda güçlenmekte ve diğer devletlere karşı söz sahibi olmakta, bireyler kendilerini eğitebildikleri oranda kişilikli ve saygın olabilmektedir. Toplumlar, iyi eğitilmiş bireylerin çokluğu ile gelişebilmektedirler. Dünya ülkelerinde meydana gelen hızlı gelişme ve değişimler ile özellikle, kamu hizmetlerini yerine getirecek kuruluşların iş hacimleri ve verilen hizmetin niteliği eskiye göre değişim göstermektedir. Toplumların kalkınması, geleceğin sorunları ile uğraşacak olan yeni kuşakların, istenilen nitelikte yetiştirilmelerine

bağlıdır (Burhan, 1998).

Düşünmenin yerini ezberciliğin, okumanın yerini bilgi yığılacısının aldığı çarpık bir öğretim sisteminde yetişen birey, eğitimin geleneksel yapısını koruması ve toplumsal duyguyu aşma çabasının olmaması nedeniyle içinde yaşadığı yenileri yakalayamamakta, eğitimin uygulayıcısı sınırları içinde sıkışıp kalmaktadır. Bu sıkışıklık bireyde çözmesi gereken bir ikilem oluşturmaktadır. Birey, ya içinde yaşadığı grubun yargılarıyla hemfikir olacak, ya da kendini bir an önce tanıyacak, kendi görüş ve düşüncelerini savunacak böylece grubun fikir birliğine karşı bağımsızlığını koruyabilecektir. Oysa sistem öğrenciyi (bireyi) merkeze alıp, onun düşüncesele etkinliğe yönlendiren, bireye “birey” olma şansını verebilen bir sistem olmalı, yaratıcılığı geliştiren yöntemleri ve yaratıcı bireyi yetiştiren disiplinleri geliştirebilmededir (Adıgüzel, 2002: 158-159).

Eğitimin başlıca amaçlarından olan yeni kuşakların toplum yaşamında yerlerini almak üzere hazırlanmaları ve bunun için gerekli bilgi, beceri ve davranışları kazanmalarını sağlamadır. Demokrasinin bir yaşam biçimine dönüştürülmesinin en önemli yolu eğitimidir. Eğitim, toplumsal ve ekonomik kalkınmayı hızlandıran en önemli etken olduğundan, gelişmişlik düzeyinin de en önemli göstergesidir.

Bir ülkenin gereksinim duyduğu nitelik ve nicelikteki insan kaynaklarını sağlayabilmesi, o ülke eğitim sisteminin verimli çalışmasıyla yakından ilgilidir. Eğitimin niteliği, öğretimin yapıldığı birimlere, ulaşılan hedef kitleye ve eğitimin verilmiş amacına göre değişir. Bir toplumun gelişmişliği ya da geri kalmışlığı ile o toplumun eğitim sistemi arasında yakın bir ilişki olduğu günümüzde artık herkes tarafından belirtilmekte ve kabul edilmektedir.

4- AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMELERİNDE TÜRKİYE

İstatistiklere göre Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kuruluş tarihi olan 1959'dan bu yana ülkemizle ilgili 2 bin 295 davayı karara bağladı. Bu davaların 2 bin 17'sinde ülkemiz, yüklü miktarlarda tazminat ödemeye mahkûm edildi. Sadece 46 başvuru lehimize sonuçlandı. 204 davada ise Türkiye, mahkûmiyet kararı neticelenmeden tazminat ödemeyi kabul etti. Hakkında açılan davaların yüzde 86'sını kaybeden Türkiye, AİHM önünde halen beklemekte olan dosya sayısında da Rusya'nın ardından ikinci sırada geliyor (Liberalses, 2010).

2010 yılında, Mahkeme tarafından tevdi edilen kararların üçte birinden fazlası 47 üyeli Avrupa Konseyi nin sadece 4 üyesi ile ilgilidir: Türkiye (278 karar), Rusya (217 karar), Romanya (143 karar), ve Ukrayna (109 karar). 2010 yılında tevdi edilen toplam karar sayısı gösteriyor ki davaların % 85 inden fazlasında Mahkeme davalı ülkeler tarafından Sözleşme'nin en az bir maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir. 2010 yılındaki Mahkeme'nin tespit ettiği ihlal kararlarının %52'si Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi hükmünün 5. ve 6. Madde ile alakalıdır (Özgürlük ve Güvenlik Hakkı). Mahkeme'nin ihlal kararlarının %20'si yaşama hakkı veya işkence yasağı ve insanlık dışı veya onur kırıcı muamele ile alakalıdır (Sözleşme'nin 2. ve 3. Maddeleri). 1 Ocak 2011 tarihinde, yaklaşık olarak 139,650 başvuru hukuki ihdas öncesi bekliyor idi. Bu başvuruların yarısından fazlası şu dört ülkeden birine karşı ileri sürülmüştür. Rusya, Türkiye, Romanya, Ukrayna. 1950 yılında kuruluşundan beri, Mahkeme tarafından tevdi edilen ka-

rarların yarıya yakını dört ülke ile ilgilidir: Türkiye, İtalya, Rusya, Polonya (AİHM, 2011).

Kuruluşuyla birlikte ülkemizin de üyesi olduğu Avrupa Konseyi'nin ana amacı, kişi özgürlüğü, siyasal özgürlük ve hukukun üstünlüğüne bağlı olarak bu amacı paylaşılan üyeler arasında, hukuki bütünleşmeyi sağlamaktır. Türkiye Avrupa Konseyinin kurucu üyesidir. A.İ.H. Mahkemesinin bağlı olduğu bu kuruluş hakkında insan hakları ihlalleri gerekçesi ile başvuru sayısız rakamlara ulaşmıştır.

Bu veriler göstermektedir ki polis eğitiminde verilen insan hakları dersi sorunu tek başına çözememiştir. O zaman yeni bir soru ile karşı karşıya kalmaktayız. İnsan hakları ve demokrasi kültürünün kazanılmasında nasıl bir yöntemle uygulayacağız. İnsan Hakları ve Demokrasi kültürünün kazanılması salt bir bilgi ile edinimi mümkün değildir. Demokrasi farklılıkların bir arada uyum içerisinde yaşadığı bir sistemdir. Bu sistemde birey farklılıkları bir tehdit olarak algılanmaz aksine bir zenginlik olarak görür. Ancak kişinin farklılıkları zenginlik olarak görmesi ancak kendi rolünün dışına çıkabilmesi ile mümkündür.

Rol dışına çıkmadığımız zaman gerçeği ancak kendi rolümüzün bize imkân verdiği perspektiften algılarız. Eğer mahallemizin, yaşadığımız şehrin dışına çıkamaz sığ sulara dolaşan bir yaşantımız var ise olayları bu bakış açısı ile değerlendiririz. Eğitim sistemi buna olanak verecek şekilde dizayn edilmelemdir.

5- POLİS EĞİTİMİNDE TEORİDEN PRATİĞE

Demokrasi kültürü özü farklılıkları hazmetme anlayışıdır. Ancak polislik mesleği

üniformalı, hiyerarşinin hâkim olduğu bir disiplin mesleğidir. Üniforma aynı renk, disiplin ise herkesin aynı düzende tek modelde hareket etmesini sever. Hiyerarşide tartışma kültürü sınırlıdır. Bu anlamda polis eğitim sisteminde bir olayı bir olguyu farklı bakış açıları ile tartışma kültürünü kazandıracak yeni uygulamalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu uygulamaların temelinde aynı konuya aynı kişi farklı görüşleri içine alan bir anlayışla sunabilmektedir. Bir konuda 3-4 farklı yaklaşımı ve bakış açılarını gerekçeleri ile birlikte sunabileceği çalışmalara yönlendirilmelidir. Sınavlar, proje ödevleri şeklinde birden fazla görüş açısını içine almalıdır geniş referanslarla hazırlanan çalışmalara öğrenciler yönlendirilmelidir. Böylece bu sistem içerisinde yetişen bir birey demokrasi dersi almasına gerek kalmadan demokrasi kültür bilincine sahip olacaktır. Dünya düzeninde dengeleri ayakta tutan ve ülkeler arası istikrar ve barışı sağlayan tek unsur, şüphesiz “Demokratik Devlet Düzeni”dir. Bu düzen içerisinde bireye hak tanıyan bir anlayış mevcuttur. Bu da bireye “insan olma” bilinci ve hakkını tanımaktadır. Dolayısıyla, insan olma ve hak kavramları ön plana çıktığından ötürü; tüm ilişkilerde karşılıklı saygı ve hoşgörüyü sağlayan, herkesi devlet önünde eşit sayan bir “İnsan Hakları” kavramını da beraberinde getirmektedir. Zaten demokrasi ve insan hakları kavramları birbirini tamamlayan ve ayrı olması düşünülemez bir bütündür.

İnsan hakları eğitimi içinde aynı bakış açısını yenileyebiliriz. İnsan hakları eğitimi “insan” odak noktası alınarak verilmelidir. Birey içinde yaşadığı çevrede insani değerler konusunda kendisine yönelen davranış kalıplarına uygun hareket eder. Daha açık ifadeyle BM İnsan Hak-

ları Evrensel Beyannamesi AİH Sözleşme hükümleri bütün toplumların kabul ettiği sözleşmelerdir. Bu sözleşme hükümlerinde yer alan kavramları bireyin içselleştirmesi görevini yerine getirirken bunları davranış haline dönüştürmesi hepimizin istediği bir yapıdır. Ancak uygulamada görülen sonuçlar kolluk güçlerinin insan hakları ihlalleri ile doludur. Bu konuda insan hakları dersinin saatini artırmak kavramın önemi vurgulamak tek başına yetersiz kalmıştır.

Bireyin insan hakları dersinde öğreneceği kavramları öğrenci ikonda yaşaması gerekir. Bunun için okulda kendisi anlamlı, önemli bir bütünün önemli bir parçası olarak görmek zorundadır. Özlük hakları geniş olmalı, kendini ifade edebileceği ortamları olmalı, savunması alınmadan ceza verilmemeli, yaşam standardı yatakhane, yemekhanesi temel standartların üstünde yer almalıdır. Kendisinin öznel alanına saygı gösterilmeli, hasta olduğunda ilgi, sosyal yaşamına saygı yetenekleri takdir edilmelidir. Kendisine kullanılan dil profesyonel rol tanımına uygun olmalı, insan onurunu zedeleyici, küçük düşürücü uygulamalardan uzak durulmalıdır. Kendisine bu hassasiyetle yaklaşılan bir kişi elbette ki çevresine karşıda aynı rol modelini benimseyerek yaklaşacaktır. Bu çerçevede bu kavramlardan uzak bir insan hakları dersi polis eğitim sisteminde yetersiz kalacaktır.

6- YARATICI DRAMA

Drama eğitim ve öğretimde yepyeni bir disiplin bir oluşumdur. Ezbere ve bilgi yığılmasına dayalı bir eğitim dizgesinde birey, çeşitli uygulamaların yaptırımlarından kurtulamamakta bilgiyi arayarak, paylaşarak bulamamaktadır. İşte bu nedenle

drama bir eğitim dizgesi için önemli bir gereksinimdir. Drama yaratıcılığı geliştiren etkili bir yöntem ve yaratıcı bireyi yetiştiren başlı başına bir eğitim alanıdır (Adıgüzel,1993; 522).

Eğitim, bireyleri, toplumları biçimlendirme, yönlendirme, değiştirme, geliştirme ve yetkinleştirmede en etkili süreçtir ve bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yolu ile amaçlı olarak belirli değişiklikler oluşturma sürecidir.

Bu süreç çeşitli nedenlerle kendini yenileyemediği, yeni düşünceler ve ürünler ortaya koyamadığı, dolayısı ile bunları gerçekleştirecek çağdaş insanı yetiştiremeyip, onun doğal, toplumsal, kültürel gereksinimlerine cevap veremediği sürece çağdaş bir niteliğe kavuşamaz. Çağdaş eğitim, bireylerin, bilişsel duyuşsal ve devinışsel yapılarıyla dengeli birer bütün olarak en uygun ve ileri düzeyde yetiştirilmelerini amaç edinir.

Oynayarak, yaşayarak, kendini tanıyarak, grup dinamiğinden hız alarak, eleştirerek, tartışarak yapılan bir öğrenme, birbiri üzerine yığılan öğrenme biçimini aşar. Öğrenmenin tek yönlü monoloğundan çok, öğrencinin çok boyutlu eğitimi, derslerde aktiflik, bireyler arası iletişim, yaratıcılık ve kişilik eğitimi gibi pek çok boyut doğal bir öğrenme ortamında gerçekleşir (Adıgüzel,1993; 522).

Drama süreçlerinde gerçekleşen öğrenmenin ve sosyalleşmenin dışında, drama güven ve kendine saygıyı geliştirir; bir grubun üyesi olmanın getirdiği toplumsal gizilgücü vurgular, iletişim ve problem çözme yetilerini geliştirir. Edilgenlik yerine katılımcı olma, bağımlılık yerine bağımsız olma, karar verebilme, yetkinleşme ve demokratikleşme yaratıcı dramının kazandırabileceği diğer nitelikleridir.

Bu sayılan nitelikler dolayısıyla, yaratıcı eğitsel drama çalışmaları, örgün eğitimin her basamağında, yaygın eğitimde, dersler içinde bir öğretim yöntemi olarak ve ayrıca başlı başına bir alan olarak yer alabilmektedir.

Eğitimin genel sorumluluğu içerisinde; birey uygun ortamlar içerisinde kendini gerçekleştirmeye yönelik çalışmalar yapabilmeli, kendini ve çevresini tanımalı, sağlıklı etkileşim süreçlerini yaşayabilmelidir. Ancak aşırı ussal bilimsel bir eğitim, ezbercilik, aşırı bilgi yükü, okul yaşamında zevk almaya yönelmeyen, öğrenmenin duyuşsal, sezgisel yanını savsaklayan öğrencinin yaşayarak öğrenip, kendi sentezlerine varamadığı bir sistem, yetiştirmek durumunda olduğu çağdaş insanın gereksinimlerini karşılayamamaktadır (San, 1991; 262). Bunun belirgin nedeni eğitimin konvansiyonel yapısını koruması, toplumsal uygu (conformism) ve ortalamadan sapma korkusunu yaşamaktadır. Doğal olarak aynı korku sistem içerisinde yaşayan bireye de yansımakta, birey içerisinde yaşadığı yenileri yakalayamamakta, eğitimin uygu sınırları içinde oluşmaktadır. Bu sıkışıklık bireyde çözmesi gereken ikilemi yaratmaktadır. Birey ya içinde yaşadığı grubun yargıları ile hemfikir olacak, yani uygucu olacak ya da kendini bir an önce tanıyacak, kendi görüş ve düşüncelerini savunacak, böylece grubun fikir birliğine karşı bağımsızlığını koruyabilecektir. Oysa bizim eğitim dizgemiz ezberci ve bilgilerin depolanmasına yöneliktir. Oynayarak, yaşayarak, kendini tanıyarak; grup dinamiğinden hız alarak, eleştirerek, tartışarak yapılan bir öğrenme, birbiri üzerine yığılan öğrenme biçimini aşar. Öğretmenin tek yönlü monoloğundan çok; öğrencinin çok boyutlu eğitimi, derslerde aktiflik, bireyler arası

iletişim, yaratıcılık ve kişilik eğitimi gibi pek çok boyut doğal bir öğrenme ortamında gerçekleşir (Adıgüzel,2002; 159). Geleneksel eğitim sistemimiz öğrencinin pasif olarak dinlemesini öngörür. Bu durumda öğrencinin duygularını harekete geçirmek yerine, hazır olanı almakta ve özümseyememektedir. Birinci elden almanın en önemli yolu da yaparak ve yaşayarak öğrenmektir. Yaratıcı drama birinci elden "yaparak ve yaşayarak" öğrenme yöntemidir. Burada öğrencileri etkinliğe doğrudan ve aktif olarak katılarak gözlem yaparlar, denerler ve kendileri keşfederler. Böylesine bir yöntemle öğrenilen bilgilerin hiç bir zaman unutulmadığı bilimsel bir gerçektir (Aslan, 2001). Eğitimde, öğrencilerin 45 dakikalık ders saati boyunca monolog bir ders anlatımıyla uzun süre bir dinleyici olması mümkün değildir. İnsan ancak kendine ilişkin gelen konuları dinler. Dinlemekten çok hareket etmek ve etkinliğe aktif olarak katılmak isterler. Bu nedenle yaratıcı drama eğitim sistemi içerisinde bireyin başarısını değerlendirirken sadece sonuçla yetinmez. Eğitimin nihai amacının bireyde istendik davranışlar oluşturmaktır. Bireyin kendisinden beklenen bilgileri kâğıda aktarması ya da bunları ifade etmesi eğitimin amacına ulaşması için yeterlidir. Elbette ki yeterli değildir. Birey öğrenme sürecinde öğrendiği konu ve kavramları bir değerler sistematiği içerisinde davranış haline getirebilmelidir. Özellikle Davranış Bilimleri gibi doğrudan konusu insan davranışları olan bir deste öğrenilenlerin davranışa dönüşmesi gerekmektedir. Bu nedenle öğrenen bireyin, öğrenme süreci içerisinde yaşadıkları çok önemlidir. Öğretmen süreç içerisinde bireyin neler hissettiğini neleri paylaştığını çok iyi değerlendirmek ve anlamak

durumundadır. Aksi taktirde öğrencinin beynin boş bir kap olarak düşünüldüğü bir sistemde ne kadar çok bilginin sıkıştırılması o kadar çok kazanç olduğu düşünülür. Bu nedenle eğitimde geleneksel yöntemler yerine bireyde davranış değişikliğine neden olan yeni yöntemler izlenmelidir. Yaratıcı Drama da bunların en önemlilerinden biridir.

Yaratıcı dramanın amaçlarından biri de bireyde doğuştan varolan spontanlığı ve yaratıcılığı geliştirmektir. Bireye bilgi yüklemek, onu belirli formlara sokmak değildir. Yaratıcı dramada katılımcıya neyi düşüneceği değil, nasıl düşüneceğinin yolu gösterilir. Amaç katılanın yaratıcılığını geliştirmek, kendini özgürce ifade etmesine olanak sağlamak, insanlarla kolayca iletişim kurabilmesi, kendine güvenmesi, kendini keşfetmesi ve çağdaş, hoşgörülü ve demokrat bir birey olmasına katkıda bulunmaktır (Aslan, 2001).

Yaratıcı Drama yönteminin eğitimde kullanılmasıyla birlikte birey öğrendiği konu ve kavramları kendi kişiliğinde birleştirerek, bir değerler kültürü oluşturur ve bunları kimsenin zoru ve baskısı altında kalmadan davranış haline getirmeyi başlar.

7- YARATICI DRAMANIN FAYDALARI

Yaratıcı Dramanın; bireye yararlarını şöyle sıralayabiliriz:

7.1.Hayal Gücünü Geliştirir

Katılımcılar, bir kere olmayan bir şeyi görmenin, duymanın, hissetmenin, dokunmanın, tadını almanın ya da koklamanın eğlencesine vardılar mı, gizli güçlerinin çabucak geliştirildiğini görebilir.

leceklerdir. Unutulmaması gerekir ki dramadaki oyunlara katılarak, heyecanlı ve gerçek deneyimler sağlanabilir.

7.2. Bağımsız Düşünebilmeyi Sağlar

Drama, tümüyle bir grup çalışması olmasına karşın tek tek bireylerin toplamından oluşur ve doğal olarak her birey önemlidir. Grup birlikte planlayarak her üyeye kendi fikrini anlatma cesaretini verir.

7.3. İşbirliği Yapabilme Özelliğini Geliştirir

Çeşitli sosyal farklılıklara karşın birlikte oynamanın hazzını alan katılımcılarda işbirliği duygusu gerçekleşecektir.

7.4. Sosyal ve Psikolojik Duyarlılık Yaratır

Bir kişinin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak, olaylara onun bakış açısıyla bakması, o kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması ve hissetmesi ve bu durumun ona iletilmesi sürecine empati denir. Sosyal duyarlılık empatik bir anlayışla gelişir. Drama ile çok deneyimsiz katılımcılar bile insanlar ve yaşam hakkındaki ayrıntıları farkına varabilirler.

7.5. Dört Temel Dil Becerisini (konuşma, dinleme, okuma, yazma) Kazandırır

Dil gelişimi ile ilgili hedeflenenler şu şekilde belirtilmiştir:

- * Konuşmada güven
- * Konuşma becerisinde gelişme
- * Sözcük dağarcığında gelişme
- * Düşüncelerin yazılı ve sözlü anlatımında gelişme
- * Dinleme becerisinde gelişme
- * Farklı sosyal rol ve statülere ilişkin dil

biçimlerini kullanabilme (anne, öğretmen, polis)

- * Okuma becerisini geliştirme
 - * Yazma becerisini geliştirme
 - * Dilin kullanım alanını ve kalitesini zenginleştirir
 - * Sözel olmayan iletişimin öğrenilmesini sağlar
 - * Yaratıcılık ve estetik gelişimi sağlar
 - * Kendine güven duyma, karar verme becerilerinin gelişmesini sağlar
 - * Farklı olay ve durumlarla ilgili deneyim kazandırır
 - * Kaslarını hareket ettiren yeni yöntemleri bulmayı, denemeyi ve bedenini çok yönlü geliştirmeyi sağlar
 - * Hata yapma korkusuzluğun yeni davranışlar geliştirmeyi sağlar
 - * Özellikle doğaçlama çalışmalarında içtepi ve dürtülerden yararlanmayı öğretir
 - * Duygunun sağlıklı bir şekilde boşalmasıyla yararlanmayı sağlar (Komisyon, 1999).
- Ayrıca yaratıcı drama, katılanlara çeşitli öğrenme türlerini bir arada sunan bir tekniktir. Yaratıcı dramanın eğitimde sağlayabileceği yararları anlamının bir yolu da, aşağıdaki öğrenme türlerini hep bir den sağlamasıdır (Önder, 1999).

Eğitimde drama ile

- * Yaşantılara dayalı öğrenme
 - * Hareket yolu ile öğrenme
 - * Aktif öğrenme
 - * Etkileşim yolu ile öğrenme
 - * Sosyal öğrenme
 - * Tartışarak öğrenme
 - * Keşfederek öğrenme
 - * Duygusal öğrenme
 - * İşbirliği kurarak öğrenme
- Gerçekleşir.

8- POLİSTE YARATICI DRAMA EĞİTİMİ

Yaratıcı dramada öğrenen aktif bir katılımcıdır. İnsanların kendi hareketleri yolu ile algılamaları, öğrenmelerinde doğrudan etki etmektedir. Yaratıcı drama, yaşamın provasıdır (İlhan, 2000).

Gerçektende yaratıcı dramada geçirilen yaşantılar, hayatımızda karşımıza çıkabilecek, yaşamdan seçilmiş bölümleri içermektedir. Polis eğitiminde de öğretilen insan hakları ile ilgili mevzuatın yanısıra, Polis amiri ve memurlarının meslek yaşantılarında karşılaşılabilecekleri olayları, insan hakları ihlallerine düşebileceği hataları görerek, meslekte yaşamadan, ders ortamında yaşaması ile ileride yapabileceği olası insan hakları ihlallerinin önüne geçilmiş olacaktır. Çünkü insan hiçbir zaman meslek yaşantısında polis amiri olarak görev yaparken, bir suçlunun içinde bulunduğu psikolojiyi tam olarak anlamayabilir. Ancak yaratıcı drama yöntemi kişi daha önce yaşamadığı farklı rollerin içerisine girebilir. Daha önce yaşamadığı farklı duyguların içerisinde bulunabilir. Örneğin yaratıcı drama da kurgulanan canlandırmalar ile zanlı, şüpheli, mağdur, parası çalınan kişi, trafik ihlali yapan sürücü, kocası tarafından dövülen kadın, kendisine kimlik kontrolü yapılan vatandaş, yüksek müzik çalan komşusundan rahatsız olan mahalle sakinini, oğlu cinayete kurban gitmiş bir baba, kızı kaçırılan anne, evine hırsız giren kişi, evine haciz gelen esnaf, polis tarafından sorgulanan yasadışı örgüt elemanı, kendisine iftira atılan ve suçsuz olduğunu polise anlatmaya çalışan genç kız, hırsızlık yapan çocuk, karakola şikâyete gelen mağdur gibi meslek yaşantısında sıkça karşılaşılabileceği durumları

önceden yaşar ve kendisini yukarıda sayılan kişilerin yerine koyarak onların psikolojisini anlamaya çalışır. Problemlerle daha karşısına çıkmadan yüzleşir ve kafasından olası çözümler üretmeye başlar. Dramada, katılanların kendilerini özgürce ifade edebileceği ortamlar oluşturulur, yaratıcılığı, gözlem ve yargılama gücünü, iletişim kurma becerisini geliştirme amacı güdülür, insanlar arası her türlü iletişim ve etkileşime fırsat tanınarak insanların kendilerini keşfetmeleri için ortam oluşturulur.

Çevresindeki insanların davranışlarını analiz etmeyi öğrenir. Davranışlarının ardında yatan nedenleri bulmayı, böylece insan davranışları hakkında yanlış yorumlar yapmaktan kaçınmayı öğrenir. İnsan davranışlarının aile, kültür, çalışma grubu vb. çevresel faktörlerden nasıl etkilendiğini fark eder.

İnsan davranışlarını tahmin edebilmeyi öğrenir. Böylece öğrencinin gelecekte insanın psikolojik yönüne daha iyi hitap etmeyi bilen, olumlu yönleri vurgulayan, yapıcı, yönlendirici, araştırmacı insanın yeni fikirler yaratıcı potansiyelini ortaya çıkartabilen, yüksek kalite verimlilik ve çalışanların mutluluğunu bir arada gerçekleştirebilen disiplinli yönetici olabilmesi için uygun akademik olmalarına zemin hazırlarlar.

İnsanlar yaşamlarını sürdürmek için en başta temel ihtiyaçlarını karşılamak zorundadır. İhtiyaçların tatmini bireyde huzur ortamı yaratacaktır. İnsanların beklenti ve ihtiyaçları sonsuz olduğuna göre bu huzurun geçici olduğu şüphesizdir. İnsanlar kendileri için en önemli ihtiyacını karşılamamanın hemen arkasından yeni bir ihtiyaç doğuracaklardır. Kısır döngü gibi görülen bu ihtiyaçlar bir hiyerarşi içerisinde olabileceği gibi beklenmedik bek-

lenti ve isteklerde gündeme gelebilecektir. İhtiyaçların karşılandığı ölçüde mutlu olan insanın dünya düzeninde ihtiyaçları her geçen gün çoğalmakta ancak ihtiyaçlarını karşılama oranı ise her geçen gün düşmektedir. İnsanlar ihtiyaçları karşılandığı ölçüde mutlu olacak karşılanamadığı takdirde hayal kırıklığı ve mutsuzluk baş gösterecektir. Bunun sonucu olarak bireyde saldırgan davranışlara kadar uzanan bir takım tepkiler meydana gelecektir. Bu istek ve beklentiler iş yaşamından kaynaklanıyorsa iş yerinden ayrılmaya kadar uzanan bir süreç başlayacaktır.

Bir toplumsal kurumu ya da teşkilatı oluşturan bireylerin sahip olduğu nitelikler, o kurumun başarı ya da başarısızlığında en belirleyici etmenler durumundadır. Toplumla sürekli iç içe etkiletişim halinde bulunan polislerin, can ve mal güvenliğinin sağlanması gibi çok kritik ve hayati önemi olan görev ve işlevleri vardır. Bu rollerin gerçekleşmesinde polisin sahip olduğu bilgi, beceri ve davranışları onun hizmet kalitesini belirleyecektir. Polisin nitelikli davranışlar göstermesi, hem ona duyulan güvenin artmasına hem de üyesi bulunduğu teşkilatın gelişmesini sağlayacaktır. Bu büyük ölçüde polisin hem meslek öncesinde hem de meslek içinde sürekli eğitilmesini ve ortaya çıkan toplumsal değişimlere göre yeni davranışlar kazanmasını kaçınılmaz hale getirmiştir (Kaya, 2002).

SONUÇ

Polisin görevini başarılı bir şekilde yerine getirebilmesi için, sadece söylesel literatüre dayalı bilgilerin öğrenmesiyle değil, eylemsel ve nitelikli bir insan hakları eğitim programından geçirilmesi gereklidir. Ancak böylelikle güçlü ve

güvenilir bir polis örgütünün oluşturulması ile demokrasiye ve insan haklarına saygılı genç polislerin yetiştirilebilmesi sağlanabilir.

İnsan günlük yaşamında insan hakları ile iç içe, birlikte yaşamaktadır. Özgür bir şekilde düşündüğünü söyleyebilmek, istediği yere gidebilmek ve yerleşebilmek, diğer bireylerle ve devlet makamlarıyla olan ilişkilerinde insanca ve hakça muamele görebilmek, insanın günlük yaşamında farkına varmadan ve değerini bilmeden kullandığı ve yararlandığı haklardan sadece birkaçıdır.

Günümüzde yaşanan yoğun insan hakları ihlalleri karşısında polisin çeşitli alanlarda eğitimlerinin yanında, insan hakları eğitiminin önemi yadsınamaz. Günümüzde dünya hızlı bir değişim içerisinde. Polisin müdahale ettiği olayı aydınlatabilmesi için karşısında ki suç tipini çözebilecek bilgiye sahip olması gerekmektedir. Polis suçları aydınlatırken zor kullanma yerine bilginin ışığı altında kullanacağı yöntemleri tercih etmelidir.

Sağlıklı bir İnsan hakları eğitiminin yapılabilmesi için, sınıf içerisinde oluşturulan ortam (iklim, hava) çok önemlidir. İnsan hakları bilinci ve demokrasi, katılımın özendirildiği, görüşlerin açık yüreklilikle söylendiği ve tartışıldığı, ifade özgürlüğünün hem öğrenciler hem de öğretmenler için güvence altına alındığı ve adaletin bulunduğu demokratik ortamlarda daha iyi öğrenilir (Kepenekci, 1999). Bu iklim ise, yaratıcı drama yöntemi ile yapılacak eğitimlerle daha başarılı bir şekilde sağlanabilecektir.

Gerek insan hakları gerek demokrasi kültürünün bir yaşam biçimine dönüştürülebilmesi için yaratıcı dramada kullanılan tekniklerin derslerin işlenişinde kullanılması bir zorunluktur. Bu amaçla polis eği-

tim sisteminde görev yapan tüm personelin bu eğitimle tanışmaları ve bu teknikleri bir yöntem olarak derslerin işlenişinde kullanırlar ise ulaşılmak istenen hedefler yakalanmış olacaktır. Böylece Türkiye insan hakları konusunda hakkında en çok dava açılan ülke statüsünden çıkıp, yerini özlem duyulan devlet vatandaşı ilişkilerine dönüşürecektir.

KAYNAKÇA

ADIGÜZEL, Ömer (1993). “Oyun ve Yaratıcı Drama İlişkisi”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

ADIGÜZEL, Ömer (2002). Eğitimde Yeni Bir Yöntem ve Disiplin Yaratacak Drama. Ankara: Naturel Yayıncılık.

AKILLIOĞLU, Tekin (1995). İnsan Hakları: Kavram, Kaynaklar ve Koruma Sistemleri. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi Yayınları.

ARSLAN, Feyzullah (2001). "Poliste Sürekli Eğitim", Ankara: Polis Dergisi, 154, 150-162.

ASLAN, N. (2001). Dramaya Çok Yönlü Bakış. Ankara: Fersat Matbacılık.

BURHAN, Ayhan (1998). “Türk Polis Örgütünde, Eğitim Süreci ve Önemi”, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

CEYLAN, Cemal (1995). Ulusal ve Uluslararası Boyutlarıyla İnsan Hak ve Özgürlükleri. Ankara: Kara Harp Okulu Bilgi Toplama ve Yayın Merkezi Yayınları.

ÇEÇEN, Anıl (1995). İnsan Hakları. Ankara: Gündoğan Yayınları.

ÇEVİK, Hasan Hüseyin (2002), “Devlet ve Polis”. H. H. ÇEVİK ve T.GÖKSU (der.), Türkiye’de Devlet, Toplum ve Polis, Ankara: Seçkin Yayınevi.

ERASLAN, Fethullah – METİN, İsmail (1994). Türkiye’de Polis ve Kişi Hakları. İstanbul: İletişim Yayınları.

KAYA, Mikail (2002). “Polis Akademisinde Yaratıcı Drama Yöntemi ile İnsan Hakları Dersinin İşlenişi”, Ankara: Ankara Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

KAZANCI, Metin (2005). Kamuda Ve Özel Kesimde Halkla İlişkiler. Ankara: Turhan Kitabevi.

KEPENEKÇİ, Karaman (1999). “Türkiye’de Genel Ortaöğretim Kurumlarında İnsan Hakları Eğitimi”, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi.

ÖNDER, A. (1999). Yaşayarak Öğrenme için Eğitici Drama. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.

SAN, İ. (1991). “Eğitimde Yaratıcı Drama”, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 23, 2. Sayılar Ve Olgular Işığında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

http://www.diab.gov.tr/default_b0.aspx?content=1067, Erişim Tarihi: 10.03.2011

SEMİZ, Emin – GÖKÇE, Erten (2000). 21.Yüzyılda Polis Temel Sorunlar ve Çağdaş Yaklaşımlar. Ankara: Sibel Matbaası.

TEZSEVER, Serhat (1993). Polisin Yetkileri. Ankara: Başkent Matbaacılık.
www.liberalses.com/gundem/aihm-raporu-ic-acici-degil.aspx Erişim Tarihi: 17.06.2011